

IMPACTANALYSE CORONA

VISIT _____
FLEVOLAND

INHOUD

INLEIDING	3
WERKWIJZE EN VERANTWOORDING	4
OMZET	5, 6
TWEEGESPREK	
Gesprek tussen Marco Smit, Horizon Flevoland en Rinkje Tromp, Visit Flevoland	7, 10, 13, 16
PERSONEEL	8
INVESTERINGEN	9
KANSEN	11
ANDERHALVEMETERSAMENLEVING	12
FINANCIËLE REGELINGEN	14
VERWACHTINGEN	15
VRAGEN EN ADVIES	17
NAWOORD	18

INLEIDING

SAMENVATTING ONDERZOEKSGEGEVENS IMPACTANALYSES

In 2020 zijn er twee analyses uitgevoerd om de economische impact van het coronavirus op de vrijetijdssector in Flevoland te kunnen lezen. De onderzoeken zijn uitgevoerd in juli en december. Juli kenmerkte zich als periode van opening, van intelligente lockdown naar een 1,5 metersamenleving en niet onbelangrijk, de start van het zomerseizoen. De tweede analyse is gehouden eind november, net voor er duidelijk werd dat de lockdown van november tot en met de feestdagen zou voortduren.

Op provinciaal niveau was dit niet eerder onderzocht, terwijl de economische gevolgen gevoelsmatig erg groot zijn. Met dit onderzoek is er een goed beeld ontstaan van de sector in een jaar met steeds veranderende maatregelen, door de overheid aangereikte nieuwe regelingen en de wijze hoe toeristische ondernemers met de gevolgen van de crisis omgaan.

In dit document een korte samenvatting van de bevindingen. Bedoeld als informatie over de sector, de status van de bedrijven in de sector en hun

verwachtingen ten aanzien van de toekomst van hun bedrijf, maar ook ten aanzien van de hulp die zij verwachten. Met deze informatie kunnen zowel provincie als gemeenten hun beleid in het kader van ondersteuning van het bedrijfsleven verder vormgeven.

Het document is een samenvatting van het gehele rapport uitgevoerd en opgesteld door Stenden/ETFI*, terug te vinden op [visitflevoland.nl](https://www.visitflevoland.nl).

*ETFI, instituut voor toekomststudies en scenarioplanning in vrije tijd, recreatie en toerisme aan NHL Stenden Hogeschool. Het onderzoek is in samenwerking opgezet met het Kenniscentrum Kusttoerisme van HZ University of Applied Sciences te Vlissingen.

WERKWIJZE EN VERANTWOORDING

ONDERZOEKWIJZE EN RESPONDENTEN

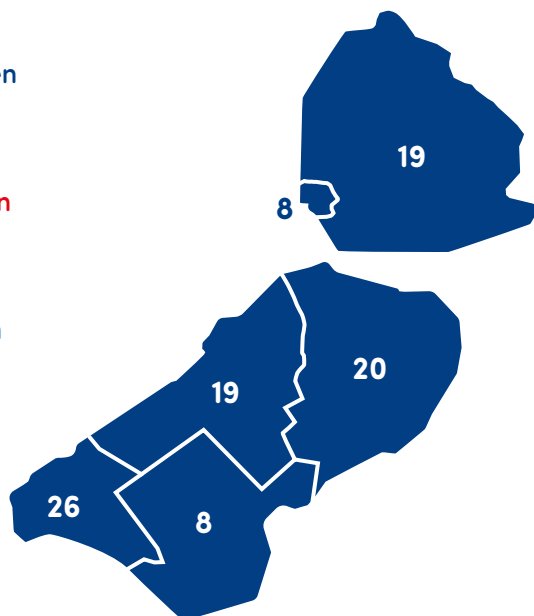
Er is voor beide onderzoeken een vragenlijst uitgestuurd naar de bedrijven in de VT-sector. Het aantal respondenten was tijdens de eerste peiling in juli 2020 100 en tijdens de twee peiling in december 2020 57. Verdeeld over de sectoren logies, horeca en overig. Door de beperkte deelname geeft het onderzoek een indicatie.

 Horeca
63 respondenten

 Logies
31 respondenten

 Overig
6 respondenten

1e peiling - Juli

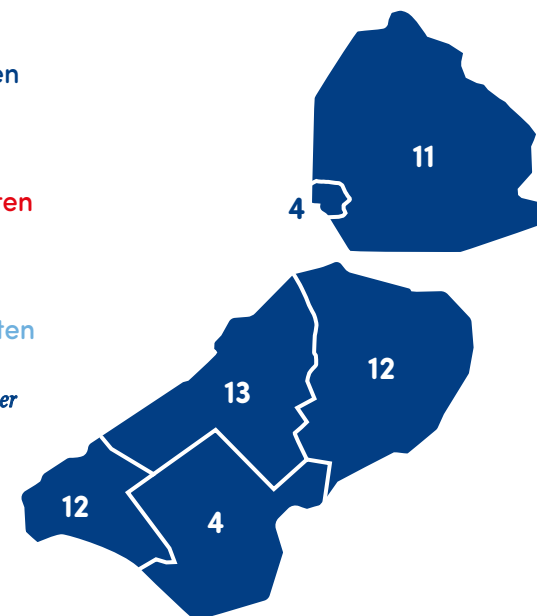

 Horeca
5 respondenten

 Logies
22 respondenten

 Overig
30 respondenten

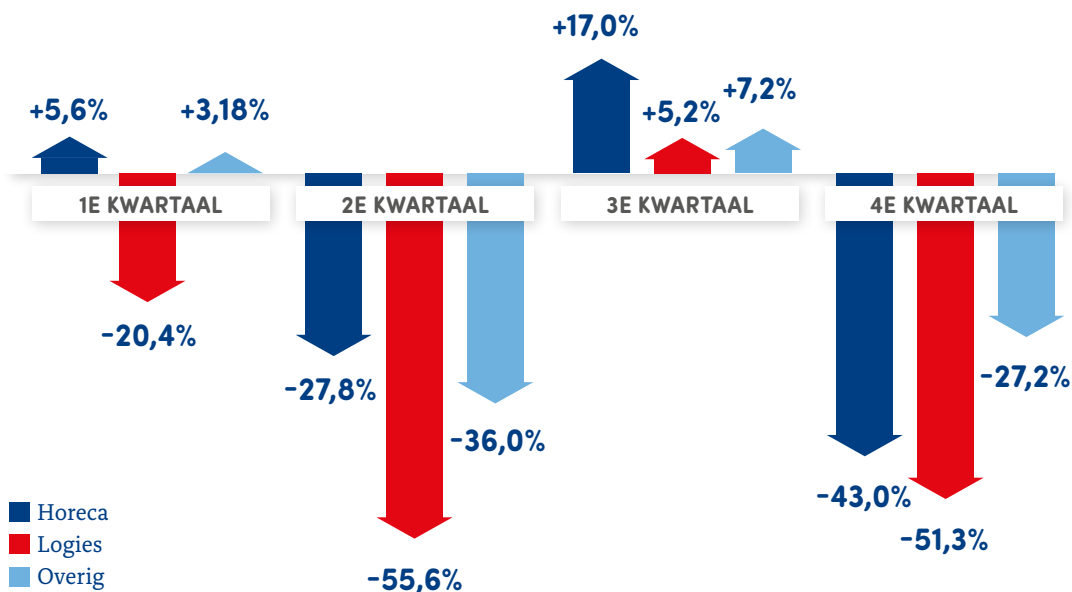
2e peiling - December

OMZET

Meerderheid verwachtte een hogere omzet te behalen dan in 2019

OMZETPROGNOSE BIJ EEN GEWOON JAAR

De balans opmakend:

De prognoses van de jaaromzet werd voor 2020 t.o.v. 2019 hoger ingeschaald. Afgezien van de zomerperiode die voor een deel van de sector goed (of zelfs beter was) zijn er door de meeste bedrijven verliezen geleden.

De logiessector werd het hardst geraakt (m.n. hotels en groepsaccommodaties). Zij hebben een omzetverlies van -51,6% in het tweede kwartaal en -51,3% in het vierde kwartaal.

Voor de jaaromzet van de logiessector schrijft men een verlies van -20%.

De dag- recreatieve voorzieningen laten een iets gunstiger beeld zien, vooral door een goed derde kwartaal.

OMZET

HOE GEHANDELD

De sector heeft de volgende middelen ingezet, om open te blijven, het bedrijf voort te zetten:

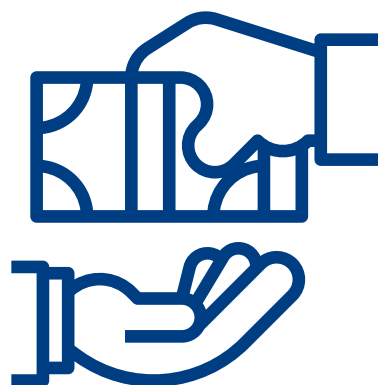
eigen middelen

(privé en of vermogen uit bedrijf)

**steunmaatregelen
overheid**

**extra kredieten bij banken
of private financiers**

uitstel van betalingen

Knelpunten m.b.t. liquiditeit komen vooral door het uitblijven van boekingen, het uitblijven van aanbetalingen door weinig boekingen en de wetenschap van openstaande vouchers van 2020 die geïnd worden in 2021 (waardoor dat geen omzet brengt, maar wel bezetting).*

*Bron: Economische impact van het coronavirus op de gastvrijheidseconomie in Flevoland - 2e peiling, december 2020 van ETFI, instituut voor toekomststudies en scenarioplanning in vrije tijd, recreatie en toerisme aan NHL Stenden Hogeschool.

Rinkje Tromp
Directeur Visit Flevoland
rinkje@visitflevoland.nl

Marco Smit
Directeur Horizon Flevoland
marco@horizonflevoland.nl

TWEEGESPREK

De vrijetijdssector heeft een bijzondere plek en zeker ook belangrijke plek in de economie van Flevoland. Reden om de impactanalyse te delen met Marco Smit, directeur van Horizon Flevoland, de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Flevoland en Rinkje Tromp, directeur Visit Flevoland. Wat zien zij dat er nu speelt bij bedrijven en hoe kunnen zij ondernemers perspectief aanreiken, om ook na corona verder te kunnen.

Wat valt je op in de impactanalyse?

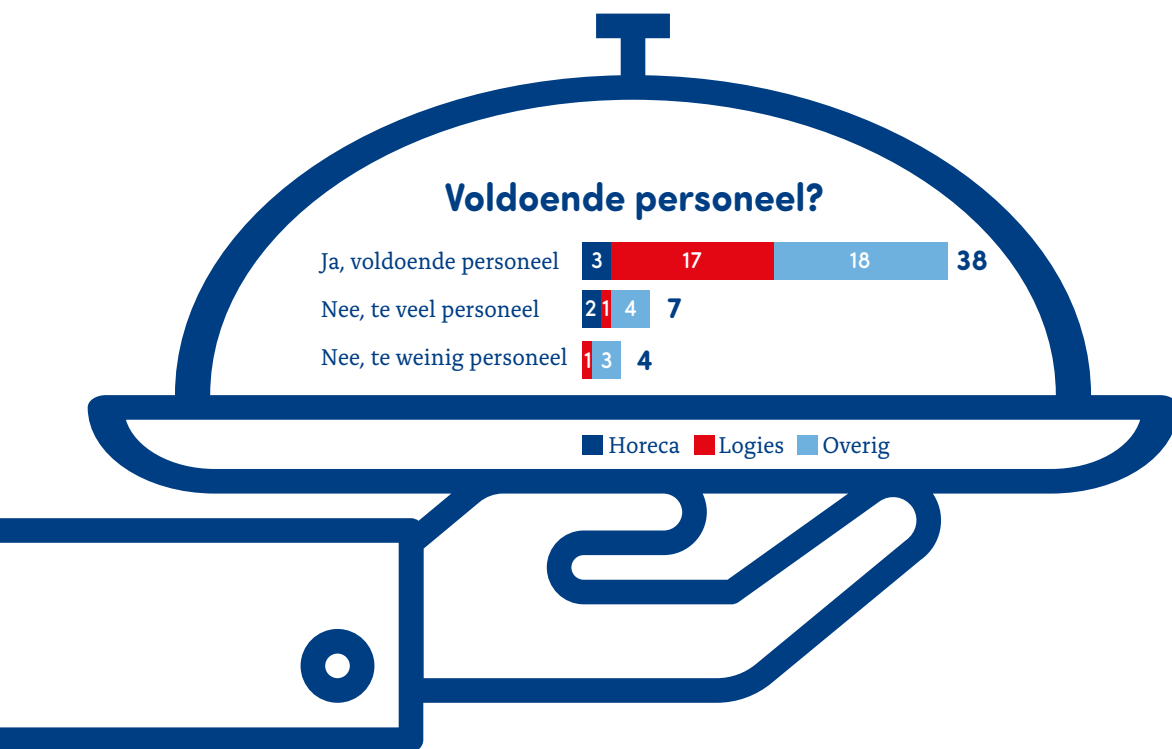
Marco: Er is een grote diversiteit in de impact voor de verschillende type ondernemingen. Ondernemers die zich richten op groepen hebben het zwaarder dan ondernemers die een product of dienst hebben voor individuen of gezinnen. Dat is logisch, want klanten willen en mogen zo weinig mogelijk in contact komen met groepen onbekenden. Dit is uiteraard tijdelijk: op een gegeven moment is de vaccinatiegraad zo hoog dat klanten meer contacten accepteren. Maar tot die tijd zullen toeristen zich richten op kleinschaligheid (huisje, individuele activiteiten, buiten) en wegblijven van plekken waar veel mensen komen (steden, pretparken, grote restaurants, zwembaden). Ik denk ook dat toeristen bereid zijn om daarvoor meer te betalen dan vroeger, daar ligt ook een kans. Minder gasten en hogere prijzen lijkt intuïtief verkeerd, maar misschien gaat dit straks wel op.

Er zit een verschil in omzetverlies tussen de vrijetijdssector en andere sectoren. Hoe leg jij dit uit?

Marco: Alle ondernemers verliezen omzet, en die omzet komt nooit meer terug. In de vrijetijdssector is geen sprake van uitstel van uitgaven of verschuiving naar online, maar een andere aanwending. En klanten gaan na corona niet opeens twee keer zo veel uit eten, dus die inkomsten zijn verdampt. Online kan voor restaurants maar een klein deel van de gemiste inkomsten opvangen.

Rinkje: Ik zie inderdaad de grote verschillen, waarbij groepsaccommodaties geen enkel moment van opening hebben gekend. En dat terwijl Flevoland groot is in die groepsmarkt (denk aan kampeerboederijen, grotere familiehuizen, groepsactiviteiten (zakelijk en of familie) en de hele chartervaart). En de horeca, ondanks de opening, heeft met de tweede lockdown waaronder ook de feestdagen vielen het heel zwaar.

PERSONEEL

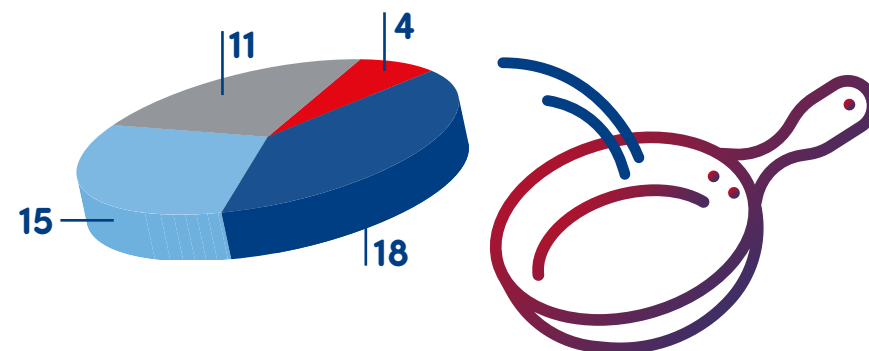

INZET VAN PERSONEEL

Personeelsinzet is in alle sectoren gedaald. De personeelsinzet is met name gedaald in de horeca, een flinke teruggang in het aantal parttimebanen. Ook de seizoensgebonden banen kenden een grote terugval bij musea, jachthavens (overige). Bij een enkel bedrijf is er tijdens het jaar sprake geweest van een tekort aan personeel.

In dienst houden personeel komende tijd

Tot einde 2020 is er nog maar beperkt sprake van het ontslaan van mensen, dit omdat door de landelijke regelingen er nog enigszins ruimte is en men het personeel uit loyaliteit wil behouden.

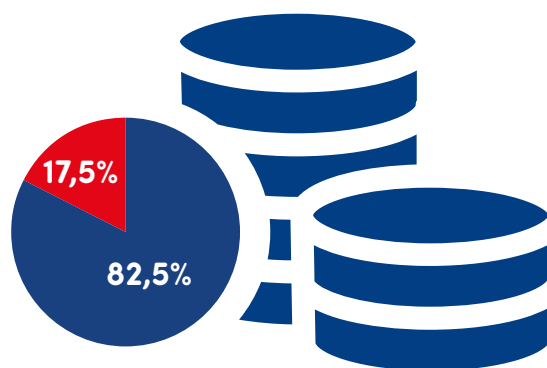

- Ja, omdat het financieel mogelijk is
- Ja, omdat ik deze medewerkers koste wat het kost wil behouden
- Nee, ik kan medewerkers met een aflopend contract niet behouden
- Nee, ik moet medewerkers met een contract voor bepaalde tijd ontslaan

* In de infographic zijn de antwoorden verwerkt die gegeven zijn door de 57 respondenten van de tweede peiling

INVESTERINGEN

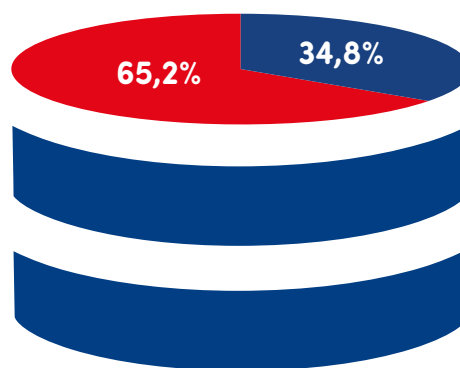
GEPLANDE INVESTERINGEN

Geplande investeringen in 2020

(Algemeen beeld)

■ Ja ■ Nee

Gedane investeringen

(Algemeen beeld)

■ Ja ■ Nee

Bedragen investeringen

(Algemeen beeld)

Een groot deel van de ondernemingen had in 2020 investeringen gepland staan. Hiervan is zo'n 65,2 % niet doorgegaan en daarvan zegt driekwart dat dit te maken heeft met de coronacrisis. Er zijn wel degelijk investeringen doorgegaan (35%), hiervan is een behoorlijk deel gedaan om te kunnen voldoen aan de 1,5 metersamenleving.

Rinkje Tromp
Directeur Visit Flevoland
rinkje@visitflevoland.nl

Marco Smit
Directeur Horizon Flevoland
marco@horizonflevoland.nl

Hoe zie jij ondernemers op de crisis reageren?

Marco: Ondernemers in zwaar weer worden creatief. Ondernemers zoeken nieuwe markten en doelgroepen en daar zit een grote kans. Ik denk dat veel klanten vorig en dit jaar Nederland herontdekken. Flevoland is een relatief goedkope vakantiebestemming binnen Nederland. Met een dalende economie kan Flevoland een aantrekkelijk alternatief worden voor mensen die vroeger naar een camping in Frankrijk gingen. Daar komt bij dat we al jaren mooie zomers hebben en Flevoland heeft altijd water dichtbij. Als ondernemers daar op een slimme manier op insprijngen, kan dat extra omzet betekenen.

Hoe kan het gebied Flevoland de ondernemer helpen?

Rinkje: Flevoland, voor velen nog een onbekendere bestemming heeft afgelopen zomer laten zien dat het een provincie is met grootse nieuwe natuur, omringd door water en een zee aan ruimte. Het Verhaal van Flevoland wordt steeds bekender, door promotie. Ondernemers kunnen aanhaken op dat verhaal en hun gasten nog meer beleving aanreiken door de kennis van het gebied en de activiteiten die er te doen zijn. Zo worden bezoekers waardevolle ambassadeurs die behalve een eigen herhaalbezoek ook vrienden en familie tippen. Visit Flevoland gaat door met het vertellen over het gebied en zorgt dus voor zichtbaarheid: nu vooral in Nederland waar de meeste kansen liggen.

De ondernemers hebben het financieel zwaar. Toch moet je als ondernemer plannen blijven maken. Maar zonder omzet en perspectief is het toch moeilijk plannen te maken?

Marco: Natuurlijk hebben ondernemers behoefte aan financiële compensatie, maar ook aan inspiratie en advies over nieuwe verdienmodellen, en advies over financiële regelingen en regiopromotie. Het eerste ligt vooral op het terrein van de Rijksoverheid, maar de laatste drie kunnen (en worden deels al) prima door Visit Flevoland en Horizon Flevoland worden opgepakt. Veel ondernemers kijken met angst en beven naar de periode die komen gaat. Vorig jaar zorgde een tijdige opheffing van de lockdown en een mooie zomer, in combinatie met veel toeristen die in eigen land bleven, bij veel ondernemers die zich konden aanpassen aan de 1,5 meter regel, voor een redelijke inhaalslag. Op dit moment zal er weinig geboekt worden, maar de verwachting is ook dat als het weer mag, de boekingen massaal zullen loskomen. Dus zorg dat je er klaar voor bent.

KANSEN

KANSEN PAKKEN OM VOORTBESTAAN TE BORGEN

Ondernemers worden in de coronacrisis zwaard beproefd. Dit vraagt ook creativiteit om het voortbestaan van het bedrijf te borgen.

Bedrijven hebben daarbij kansen opgepakt door:

- zich te richten op nieuwe markten en doelgroepen
- nieuwe voorzieningen in te richten
- nieuwe activiteiten, ook nevenactiviteiten (buiten de sector) aan te bieden
- nieuwe samenwerkingen aan te gaan
- jaarrond te ondernemen
- flexibel prijsbeleid toe te passen
- stappen te zetten in verduurzaming en circulariteit

Voor 2021 geven de ondernemers aan dat het vinden van een nieuwe markt/doelgroep de belangrijkste kans is.

Ondernemers voelen zich geremd in het nemen van beslissingen door onduidelijkheid, onzekerheid over wanneer er wel weer iets kan en het ontbreken van beschikbare financiën.

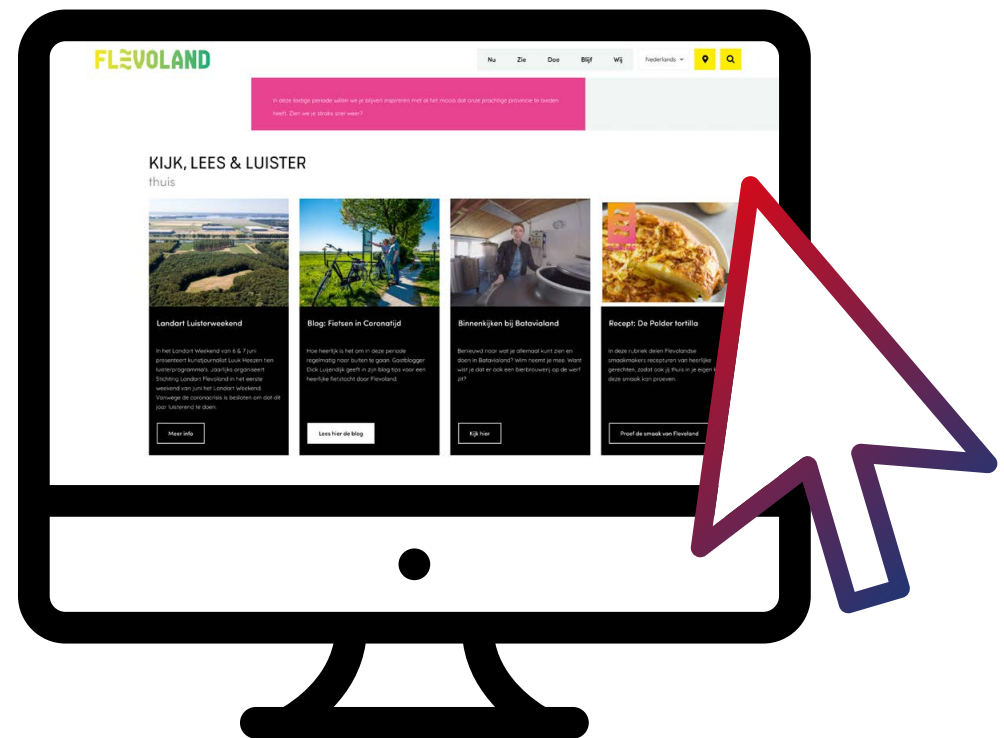

ANDERHALVEMETERSAMENLEVING

KNELPUNTEN ANDERHALVEMETERSAMENLEVING

Ondernemers melden dat de 1,5 meter richtlijnen beperkingen opleveren. Verlies aan capaciteit door de invulling van de ruimte en de beperking van groepsgrootte is het grootste knelpunt.

De bestaanszekerheid voor bedrijven werd einde 2020 nog door bedrijven gezien als geborgd. Onzekerheid neemt sterk toe wanneer de anderhalvemetersamenleving duurt tot de zomer van 2021.

Rinkje Tromp

Directeur Visit Flevoland
rinkje@visitflevoland.nl

Marco Smit

Directeur Horizon Flevoland
marco@horizonflevoland.nl

Kan je iets zeggen over de economie in het algemeen in Flevoland

Marco: We zien nog maar weinig faillissementen. Minder dan we zouden verwachten. Een deel van de ondernemers wacht een faillissement niet af, en stopt met het bedrijf voordat de schulden te hoog oplopen. Een ander deel zit in een winterslaap (zoals campings) en kijkt met angst en beven of en wanneer ze weer mogen beginnen. Familiebedrijven (zoals B&B's) of kleine ondernemers hebben soms nog een partner met een vast inkomen, waardoor deze periode nog wel even kan worden uitgezongen. Een ander deel ziet kansen en investeert.

Welke kansen zie jij voor in Flevoland? Waar kunnen ondernemers aan werken, naar uit kijken?

Rinkje: Flevoland is altijd in ontwikkeling, juist ook in onze sector. Grootse ontwikkelingen zoals het Nationaal Park Nieuw Land, de Floriade Expo 2022 en de plannen bij Unesco Wereld Erfgoed Schokland, Batavialand en in het Waterloopbos geven de sector veel kansen. Visit Flevoland probeert ondernemers in de sector aan te laten haken bij deze ontwikkelingen, om zo met deze duurzame ontwikkelingen mee te groeien.

In het licht van de crisis, komt het erop aan om plannen te maken, te bewegen. De kansen van het gebied zijn er en kunnen zeker leiden tot nieuwe klanten, nieuwe markten. De geschetste ontwikkelingen in het gebied zijn duurzaam, er wordt veel door de overheden geïnvesteerd en zijn/worden de etalage van het verhaal van Flevoland. Ondernemer: omarm het!

FINANCIËLE REGELINGEN

ONDERNEMERSMAATREGELEN OVERHEID

De TOGS en NOW-regelingen zijn de meest gebruikte ondernemersmaatregelen van de overheid. Knelpunten bij de regelingen (algemeen) is het niet in aanmerking komen voor een bepaalde regeling en het uitgekeerde bedrag (bijvoorbeeld door het drempelbedrag) dat niet toereikend is.

Uiteindelijk denken ondernemers in de toekomst hun eigen vermogen (nog meer) te moeten aanspreken.

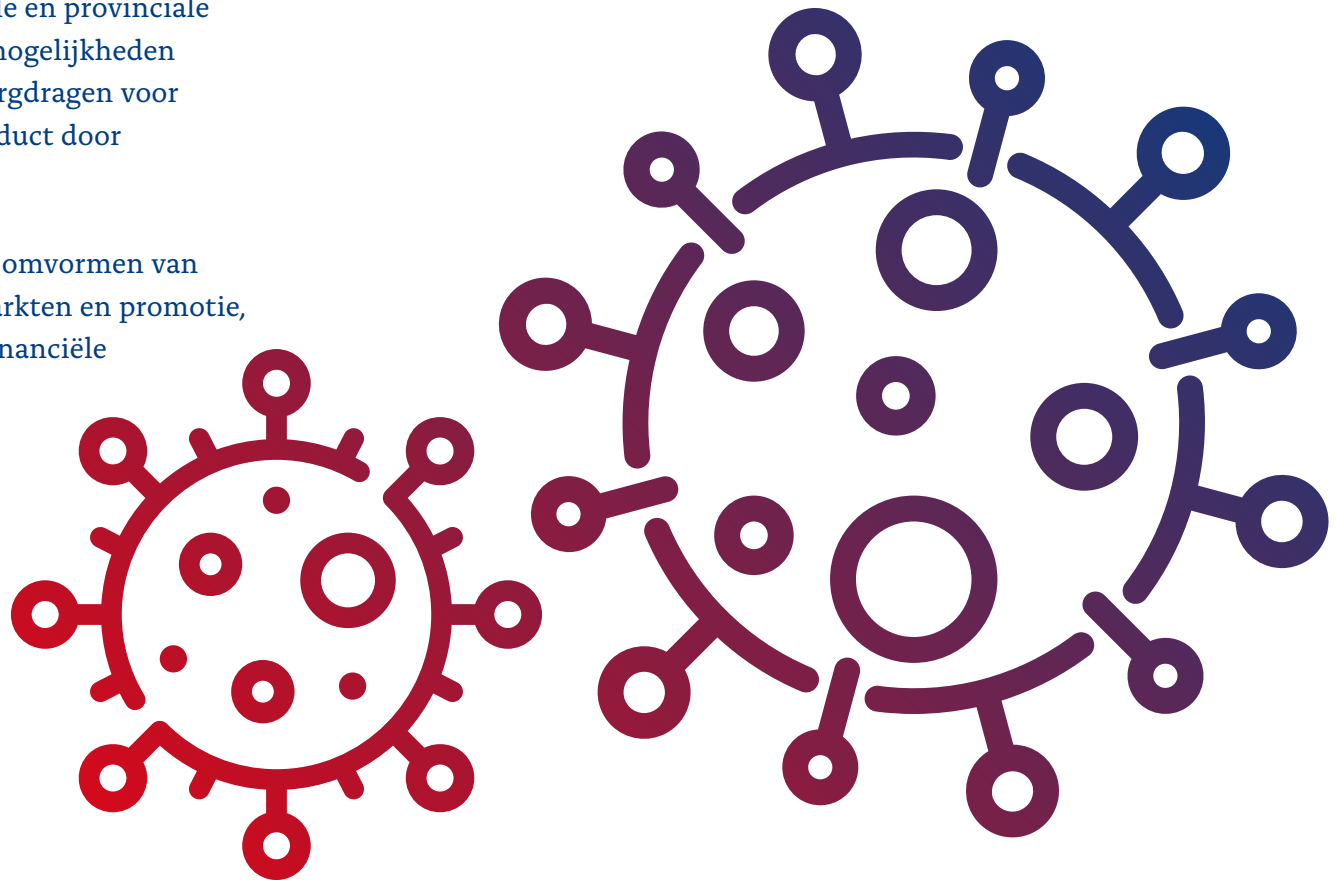

VERWACHTINGEN

ADVIES EN WAT DAARVOOR NODIG IS

Ondernemers spreken uit dat de Rijksoverheid met name omzet en inkomensderving moet compenseren. De lokale en provinciale overheden moeten klaarstaan voor knelpunten, mogelijkheden als verlenging seizoen, verruimen terrassen en zorgdragen voor het versterken van het toeristisch (regionaal) product door investeringen te blijven doen.

Ondernemers hebben behoefte aan advies bij het omvormen van de bedrijfsactiviteiten, het zoeken van nieuwe markten en promotie, advies bij benutten van kansen en de mogelijke financiële regelingen.

Rinkje Tromp

Directeur Visit Flevoland
rinkje@visitflevoland.nl

Marco Smit

Directeur Horizon Flevoland
marco@horizonflevoland.nl

Heb je een advies voor hen die wel tegen een faillissement aan zitten?

Marco: Ja, over het algemeen snijden ze vooral in hun uitgaven en ontslaan indien mogelijk personeel. Dat is onvermijdelijk. Voor de langere termijn is het belangrijk dat ze gaan nadenken over hun toekomstig verdienmodel. Wat wil de klant straks en kun je daarop inspelen? Kun je je verdienmodel omgooien en heb je daar nog wel zin in? Ga met je klanten in gesprek en vraag waar ze straks behoefte aan hebben. Praat met collega-ondernemers, ondernemers in andere sectoren, en met werknemers, familie en vrienden. Het advies is gratis en misschien wordt hierdoor een zaadje geplant voor de toekomst.

Voor deze groep is het tegelijk belangrijk dat ze zo snel mogelijk proactief actie gaan ondernemen. Het is van groot belang dat ze gaan praten met hun accountant, hun bank, hun leveranciers en de Belastingdienst. Wachten met de problemen bespreekbaar maken, maakt ze alleen maar groter. Van uitstel komt geen afstel. Dit betekent dat ondernemers over hun trots moeten heen stappen, want aangeven dat het niet goed gaat en hulp vragen is niet makkelijk. Uit onderzoek blijkt dat hoe opener ondernemers zijn tegenover hun financiers, hoe groter de kans op een oplossing.

Er zijn zeer waarschijnlijk, nu de lockdown nog langer duurt partijen die het heel zwaar hebben, en zich afvragen of ze het kunnen overleven. Heb jij een advies?

Marco: Je kunt er als ondernemer maar het beste van uitgaan dat de wereld nooit meer teruggaat naar de periode voor 2020. Dat betekent dat alles op losse schroeven staat. Dat is een enorme bedreiging, maar ook een kans. In elke economische crisis staan nieuwe bedrijven op. Voorbeeld: Airbnb is opgericht in 2008, tijdens de financiële crisis. Ik weet zeker dat ook tijdens deze crisis ondernemers een idee ontwikkelen dat over 10 jaar goud bleek te zijn. Het voordeel van een periode als deze is namelijk ook dat alles gaat schuiven. Dingen die vroeger niet konden kunnen straks misschien wel. Dingen die vroeger niet mochten, mogen straks misschien wel. Concurrenten die er vroeger waren, zijn er straks misschien niet meer. En klanten die je vroeger niet zagen staan, zien je straks misschien wel.

VRAGEN & ADVIES

IDEEËN, REGELINGEN, ADVIES OF MOGELIJKHEDEN

Ideeën en adviezen zijn er, als ondernemer ben je altijd bezig met ontwikkelingen waaruit je kansen kan halen. De noodzaak is nu anders: er zijn grotere veranderingen in je bedrijf noodzakelijk, het 'nieuwe normaal' laat nog op zich wachten. Wat is ervoor nodig om te kunnen starten? Is dat bijvoorbeeld een andere markt, een andere reserverings-systematiek en of een andere inrichting of zelfs een ander product of dienst. Waar te beginnen om daar stappen in te zetten, waar kan je je vragen stellen?

Regelingen Rijksoverheid

Hiermee helpt de Rijksoverheid grote en kleine (zelfstandig) ondernemers en biedt ondersteuning als werknemers van werk- (loosheid) naar nieuw werk bewegen. Klik voor meer informatie.

Regelingen Overheid

In Flevoland hebben alle gemeenten ook eigen regelingen, zoals bijvoorbeeld uitstel betaling gemeentelijke belastingen e.d. Advies inwinnen bij de gemeenten waar je bedrijf gevestigd is, is altijd goed. Hou hen op de hoogte van je situatie, des te beter zij kunnen helpen.

MEER INFORMATIE

Meer informatie over mogelijke vormen van financieringen en advies, hierbij een aantal adressen:

Horizon Flevoland

Horizon is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Flevoland. Wij zetten ons in om ondernemers te laten groeien en tegelijkertijd maatschappelijke opgaven te realiseren.

☎ +31 320 343100

✉ info@horizonflevoland.nl

www.horizonflevoland.nl

Visit Flevoland

Destinatiemarketingorganisatie van het gebied Flevoland. We zetten ons in om samen met de sector het Verhaal van Flevoland bekend te maken en helpen ondernemers aan te haken bij dat verhaal en de vele kansrijke ontwikkelingen in Flevoland.

☎ +0320-286755

✉ info@visitflevoland.nl

www.visitflevoland.nl

Subsidiemogelijkheden Toerisme en recreatie bij Provincie Flevoland

Doel: Het vergroten van de belevingswaarde in bestaande en nieuwe recreatieve en toeristische producten. De provincie doet hierbij een beroep op de creativiteit en innovatiekracht van ondernemers en andere belanghebbenden bij product-ontwikkeling.

www.flevoland.nl

Sector gerelateerde informatie

www.hiswarecron.nl

www.khn.nl

Meer informatie en of vragen over de impact-analyse, kijk op www.visitflevoland.nl/impactcovid of neem contact op met Visit Flevoland.

Jop Fackeldey

Gedeputeerde Provincie Flevoland
 SecretariaatFackeldey@flevoland.nl

NAWOORD

De impactanalyse laat het zien, ook in Flevoland slaat de crisis keihard toe. Of eigenlijk, die gaat nog keihard toeslaan. Want al zien we nog niet zo veel faillissementen... de (financiële) pijn is er niet minder door. Ik denk dat het helemaal waar is wat Marco zegt: gemiste omzet komt nooit meer terug.

In de zomer zagen en zien we ook in de cijfers een lichtpuntje, toen hoopten we nog dat we erdoor waren. Maar toen kwam de tweede klap. En die klap opvangen is razend ingewikkeld. Dat maakt ons met zijn allen soms wat moedeloos en machteloos. Natuurlijk heb ik diepe bewondering voor iedereen die uitspraken als "Laat een crisis nooit verloren gaan. Ze bieden geweldige mogelijkheden." in de praktijk weet te brengen. En dat moet ook. Want ook na deze ronde komt er een volgende.

Het is een beetje als met een bergwandeling, in de verte ligt de top, schitterend en in de zon. De weg er heen is oneffen, en soms zie je de top niet waarheen je onderweg bent. Dan ben je blij als je een berghut tegenkomt waar je even op adem en tot rust kunt komen, wat kunt eten en warm kunt worden. En daarna moet je weer verder, alleen of met een gids die vanuit de hut met je mee optrekt. In die beeldspraak zijn Horizon en Visit Flevoland van die hutten, van die schuilplaatsen – en ze hebben ook de goede gidsen. En toch zie je nog veel mensen zonder gids vertrekken. Waarom? Omdat ze zich schamen dat ze de hulp van een gids nodig hebben, omdat ze denken dat die geld kost wat ze niet hebben, omdat ze ervan overtuigd zijn dat ze het wel zelf kunnen. Het is toch hun wandeling? En dat klopt. Maar soms helpt het als iemand een kortere of betere weg wijst. En daar hoeft je je niet voor te schamen. Daar zijn die gidsen voor! Dus misschien moeten we die wat nadrukkelijker in de aanbieding doen. Bijvoorbeeld in de vorm van Corona-consulenten of anderszins.

Samen met 29 andere partijen heeft Flevoland bijvoorbeeld een MKB-deal gesloten om te komen tot een MKB-schakelteam. Vanuit deze samenwerking moeten we die gidsen kunnen rekruteren. Maar ook langs die weg, en uiteraard via de reguliere kanalen van Horizon en Visit Flevoland willen we graag helpen en ondersteunen. Want we beseffen dat het een moeilijke weg is, de weg uit het dal. En onder het motto piekeren is de verkeerde kant op fantaseren gaan we moedig voorwaarts. Met een heilig ontzag voor de innovatiekracht, de durf en de creativiteit van onze ondernemers in de vrijetijdsector.

VISIT_____
FLEVOLAND

Bezoekadres: Het Ravelijn 50, 8233 BR Lelystad

📞 +31 320 286 755

✉ info@visitflevoland.nl

VISITFLEVOLAND.NL

